

FUŽINARSKA RODBINA GLOBOČNIK IN KOVAČI V ČASU ZATONA FUŽINARSTVA V ŽELEZNIKIH¹

Izvleček

Prispevek predstavlja položaj fužinarske rodbine Globočnik in kovačev v Železnikih v zadnjih desetletjih 19. stoletja, ko je fužinarstvo začelo postopno zamirati. Rodbina Globočnik, ki si je v 18. in 19. stoletju z upravljanjem fužinarskih podjetij in trgovine z žebli pridobila veliko premoženje, je fužinarsko krizo prebrodila z vlaganjem kapitala v druge gospodarske panoge. Kovači, med katerimi so zavladale velika revščina in slabe življenjske razmere, so brez večjega uspeha javno opozarjali na svoj položaj. Proti koncu stoletja je bilo delovnih mest za kovače vse manj, zato so se morali preusmeriti v druge poklice ali iskati delo v drugih krajih.

Abstract

The article focuses on the Globočnik family, owners of iron foundries in Železniki, and blacksmiths working in these foundries during the last decades of the 19th century when the iron foundry industry started to gradually decline. The Globočnik family, whose members amassed considerable wealth in the 18th and 19th centuries by owning and managing iron ore companies and by controlling the nail trade, managed to overcome the crisis in the iron ore industry by investing in other branches of economy. Blacksmiths working in their iron foundries, on the other hand, whose living conditions rapidly worsened as a result of new economic circumstances, tried in vain to draw public attention to their desperate position and poverty. Since work was increasingly harder to obtain they were forced to choose a different occupation or seek work elsewhere.

Uvod

Železniki so kraj, v katerem je bilo fužinarstvo dominantna gospodarska panoga vse od 14. stoletja, ko so freisinški škofje, fevdalci na območju Selške in Poljanske doline ter dela Sorškega polja, začeli železnikarskim kovaškim mojstrom podeljevati posebne svoboščine in pravice do pridelave železa in z njo povezanih dejavnosti. Že v srednjem veku se je začel razvijati deležniški sistem lastništva fužin, t. j. obratov za pridelavo železa. Fužina je bila v skupni lasti tako imenovanih fužinarjev. Posamezen fužinar je bil lastnik določenega števila fužinskih deležev. Po mnenju zgodovinarja Pavla Blaznika je deležniški sistem нареkovala živa

potreba. Proizvodnja je zahtevala, da so mojstri čim bolj vzajemno delovali. Za delovanje, razvijanje in obnavljanje obrata so bila namreč potrebna velika denarna sredstva, za kar posameznik ni imel dovolj kapitala. Dovolj se ga je nabralo le v združbi solastnikov, ki pa je bila odprta tudi za kapital tujih trgovcev (Blaznik 1973: 85). Glede na število deležev, ki jih je imel v lasti fužinar, mu je bil odmerjen čas, ki ga je smel porabiti za delo na fužini. Za fizično delo na fužini je fužinar najemal specializirane fužinske delavce, za izdelavo končnih kovaških izdelkov – to so bili v Železnikih predvsem žebli – pa je zaposloval kovače in kovačice. Deleže so fužinarske družine dedovale, podarjale za doto, kupovale, prodajale, dajale v najem in zastavljale (Verbič 1973: 107). Imeti v lasti fužinski delež je pomenilo veliko čast, zato so se ga obubožane fužinarske družine oklepale do zadnjega. Izguba fužinskega deleža je za družino pomenila sramoto, kajti na izbiro je imela le dvoje: izseliti se iz kraja ali pa postati kovač, ki ima v fužinarskem kraju najnižji družbeni status (Dolenc 2002: 21). Deležniški sistem se je v Železnikih obdržal vse do propada fužinarstva na prelomu iz 19. v 20. stoletje.

V 19. stoletju so bili Železniki še vedno tipično fužinarsko naselje, vendar pa se je postopoma pojavljalo vse več dejavnikov, ki so naznanjali krizo fužinarstva. Oskrba z rudo je postajala vse težja. Stare jame so dajale vedno manj in čedalje slabšo rudo, zato so jo morali dovažati tako iz bližnje okolice kot tudi iz bolj oddaljenih območij, na primer iz okolice Turjaka. Na trgu se je vedno bolj čutila konkurenca cenejšega švedskega, angleškega in nemškega železa in jekla, ki so ga pridobivali s sodobnimi tehnikami predelave železove rude. V Podonavje je vse bolj prodiralo belgijsko blago strojne izdelave, ki so ga prodajali po izredno nizkih cenah. Odločilno je na fužinarstvo vplivala gradnja železniških prog. Odprtje prve proge z Dunaja do Trsta je še pospešila konkurenčnost tujih železarn. Med letoma 1870 in 1873 je potekal pod vodstvom Kranjske industrijske družbe proces združevanja gorenjskih železarn. Vanj fužine v Železnikih, tako kot tudi fužine v Kropi in Kamni gorici, niso bile vključene. Ostale so izolirane in prepuščene upravi posameznih fužinarjev. V 70. letih je bilo naročil iz Podonavja vse manj, Italija je zaprla svoje meje z visoko carino. Železniki so ostali tudi prometno povsem izolirani, nekateri krogi so si zaman prizadevali za izgradnjo gorenjske železnice (Mohorič 1969: 51). Fužinarji so morali v teh razmerah preusmeriti svoj kapital v druge gospodarske panoge, kovači pa so morali zaradi slabega ali sploh nikakršnega zaslužka iskati delo drugod. Mnogo se jih je izselilo v Kropo, v tovarne v Ljubljano ali na Savo, nekateri pa so se podali še dlje, v Bosno, Trst ali na Reko. Plavž v Zgornjih Železnikih je zadnjič zagorel leta 1901, kovati pa so dokončno nehali junija 1909 (Demšar 1973: 117).

¹ Prispevek je nastal na podlagi diplomske naloge z naslovom Etnološki pogled na fužinarsko rodbino Globočnik ter delavce, zaposlene v fužinarstvu v Železnikih v 19. stoletju pod mentorstvom red. prof. v. p. dr. Angelosa Baša.

Fužinarska rodbina Globočnik

»Prvi Globočnik je prišel v Železnike kmalu po letu 1600 neznano od kod, morda iz Globokega na Gorenjskem, vendar je kraj vprašljiv. Obstaja teza, da so se priselili že z denarjem, z velikim kapitalom, za katerega ni jasno, kako so ga pridobili. Niso ga šele potem pridelali. Bili so zdrav, trd rod, a sprva še niso imeli posestev, fužin in rudnikov, ki so bistveni za začetek ukvarjanja s predelavo železa. Po prihodu so začeli z agresivnim poslovnim pristopom do dotedanjih fužinarjev furlanskega rodu. Ti so se pisali Plautz, Homan in Martinčič. Furlani so imeli zlato dobo že za sabo, postali so mehkužni in so izumirali. Globočniki so od njih kupovali fužinske deleže. Vendar se domneva, da sta morali preteči vsaj dve generaciji od prihoda Globočnikov, da so lahko začeli kupovati. Prav ta domneva postavlja prihod Globočnikov v Železnike na začetek 17. stol.«

S temi besedami mi je sogovornik Željko Jeglič, potomec rodbine Globočnik, predstavil zgodbo o izvoru rodbine in začetkih njene gospodarske uspešnosti. Zgodovinske študije potrjujejo, da so se Globočniki začeli ukvarjati s fužinarstvom v 17. stoletju. Alfons Müllner navaja podatke, da so bili Globočniki v 17. in začetku 18. stoletja lastniki manjšega števila deležev, v drugi polovici 18. stoletja pa so svoje premoženje začeli povečevati in se do konca stoletja povzpeli med najpremožnejše fužinarje v kraju (Müllner 1909: 241–243). Mnoge do tedaj ugledne fužinarske rodbine, med katerimi so imele nekatere za seboj več sto let ukvarjanja s fužinarstvom, so konec 18. in v 19. stoletju doživele finančni zlom in si niso več opomogle. Svoje deleže so prodajale na dražbah, kjer so jih pogosto ponujale pod normalno vrednostjo. Globočniki so ostali ena redkih rodbin, ki je med nastopajočo krizo v fužinarstvu uspela poslovati z dobičkom. Svoj kapital iz fužinarske dejavnosti in trgovine z žebli so nenehno vlagali v nakupe novih deležev in do leta 1866 so imeli v lasti 61 deležev, kar je dve tretjini vseh deležev v Železnikih. Poleg tega so svoj kapital vlagali v nakupe nepremičnin in posesti (Verbič 1973: 106–107).

V drugi polovici 19. stoletja, na katero se osredotočamo v tem prispevku, so fužinarsko dejavnost prevzeli bratje Johan, Anton in Leopold Globočnik. Od očeta Jakoba Globočnika so skupaj podedovali 61 deležev ter veliko premoženje v nepremičninah in posestvu. Vsak od bratov je imel trgovsko podjetje, registrirano v Registru protokoliranih tvrdk okrožja Ljubljana.² Pri trgovanju z železnimi izdelki so se morali bratje Globočnik soočiti s hudo konkurenco cenejšega tujega železa. Tehnika za pridelavo in obdelavo železa v Železnikih je bila zastarela, zato so morali Globočniki, če so hoteli ostati konkurenčni, izvesti vsaj nekatere izboljšave (Demšar 1973: 115). Leta 1858 so na Jesehovcu v Železnikih postavili valjarno za železo, ki je omogočila hitrejšo proizvodnjo palic, potrebnih za izdelavo žebeljev. V njej so zaposlili upravnika in 36 delavcev (Gašperšič 1963: 16 in Globočnik 1999: 187). Poleg tega so izvedli nekaj izboljšav na pečeh in plavžih. Johan Globočnik je izdelal načrte za ogrevanju sape v

plavžih in pečeh. Po teh načrtih so plavž v Zgornjih Železnikih nekoliko dvignili in predelali na »vročo sapo«, s čimer so dosegli več uspeha pri taljenju³ (Gašperšič 1963: 16). Do leta 1873 so tehniko toliko posodobili, da so na svetovni razstavi industrijske tehnike in izdelkov na Dunaju prejeli priznanje za fužinske obrate v Železnikih. Kljub vsem izboljšavam pa je bila nekaj let pozneje kupčija z železom povsem na tleh, železo je še nekako šlo v prodajo, žebli pa so ležali po skladiščih. Delovalo je vse manj *vigenjcev* ('kovačnic'), kovalo se je za vse manj *ješami* ('ognjišči'). Konec 19. stoletja so Globočniki izvedli še zadnje izboljšave na plavžu v Zgornjih Železnikih, a tudi to ni preprečilo propada fužinarstva v Železnikih. Leta 1902 je bilo treba prekiniti obratovanje plavžev in fužin (Demšar 1973: 115–117; *Novice* 1881, št. 5, 33, 34, 41).

Bratje Globočnik so se krize v fužinarstvu in žebjarstvu dobro zavedali, zato so postopoma začeli svoj kapital pretakati v druge panoge. Čedalje intenzivneje so se usmerjali na kupovanje gozdnih površin in ukvarjanje z gozdnim gospodarstvom. Največ premoženja je v gozdove pretopil Johan Globočnik. Njegov oče Jakob Globočnik je leta 1826 posedoval 71,1 ha gozdnih površin, Johan pa jih je imel konec 19. stoletja okrog 950 ha. Skupaj so imeli Globočniki ob koncu 19. stoletja nad 2.000 ha gozdov. Gozdove so praviloma kupovali na javnih dražbah, kjer so jih največkrat kupili pod ceno. Veronika Poje je v ustno izročilo potomcev Globočnikov zapisala, da je bila marsikatera parcela kupljena v vrednosti dveh, treh ali petih hlebcev kruha (Poje 1993: 32 in Žumer 1973: 148–154).

Johan Globočnik je začel preusmerjati svoj kapital tudi v sodobnejše tehnološke postopke predelave železa. Leta 1882 je kupil tovarno žičnikov v Ljubljani. Na Metelkovi ulici je zgradil novo tovarniško poslopje, v katerem je delalo 44 delavcev. V njem so lahko izdelali 400 vagonov žic in žičnikov na leto (Mohorič 1969: 203). V Ljubljani je Globočnik zaposlil mnogo kovačev iz Železnikov, saj je bilo strokovne delovne sile v Ljubljani takrat malo, na svoje rojake pa se je verjetno tudi bolj zanesel (Dolenc 2002: 29).

Pripovedi o življenju bratov Johana, Antona in Leopolda Globočnika

O življenju bratov Johana, Antona in Leopolda Globočnika so se oblikovali mnoge zgodbe in spomini. V teh zgodbah v nasprotju z gospodarsko dejavnostjo, o kateri pričajo arhivski viri in drugi dokumenti, ne moremo iskati dokončne in prave resnice. Življenjske zgodbe in odlomki iz načina življenja Globočnikov, zbrani v tem prispevku, so nastali s pomočjo spominov potomcev. Ti so mi bili posredovani v obliki pripovedi in zapisov, ki jih je poustvaril France Koblar v svoji avtobiografiji z naslovom *Moj obračun*. V tem delu je avtor, ki je izhajal iz kovaške družine, izredno natančno opisal spomine na svoje otroštvo v Železnikih, na kovače in njihovo življenje kot tudi spomine na brate Johana, Antona in Leopolda. V prispevku sem vse te pri-

2 Register protokoliranih tvrdk je med letoma 1851 in 1945 vodila Zbornica za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani. Register hranijo v Arhivu Slovenije, fond 232.

3 Načrte za izboljšave plavža hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki, fond Železarska industrijska družba bratov Globočnik, Železniki, ŠKL 270, 1940–1907.

povedi in spomine na Globočnike skušala vključiti v zgodbo o gospodarski poti rodbine in s tem osvetliti etnološke vidike obravnavane tematike.

Johan Globočnik, najstarejši sin Jakoba in Ane Globočnik, se je rodil leta 1822. Podedoval je veliko premoženje, ki ga je med svojim življenjem zelo povečal, zato danes v pripovedih potomcev Globočnikov velja za »enega najmogočnejših Železnikarjev vseh časov« (Naglič 2000c: 18). Svoj kapital je vlagal v nakupe zemlje in gozdnih posesti ter pozneje v tovarno žic in žičnikov v Ljubljani. O družinskem življenju Johana Globočnika mi je na podlagi družinskih spominov pripovedoval sogovornik Željko Jeglič: »Johan se poročil s Katarino Peharc iz Tržiča, a ostala sta brez otrok, zato je Katarina po smrti svojega sorodnika Ahačiča iz Tržiča v Železnike privlekla zelo grdo nečakinjo Marie Ahačič in jo hotela spraviti skupaj z Johanovim nečakom Antonom. On pa je ni hotel in je vzel Karolino Boncelj. Tako je vse premoženje prišlo v roke Marie.«

Katarina je leta 1886 umrla, zato je Marie že v času Johanovega življenja prevzela nase vse gospodinjstvo v Johanovi hiši. V tem času se je zdravstveno stanje fužinarja začelo slabšati, mučila ga je vse hujša oblika skleroze, zato je podjetniške posle postopoma popolnoma prepustil svojemu pisarju Avgustu Nóvaku. Nóvak pa je bolezen svojega gospodarja začel izrabljati v svojo korist, samoljubno je gospodaril in obračal finance, predvsem pa se je posvetil preurejanju in adaptacijam Johanove hiše. France Koblar opisuje prevaro, s katero je Nóvak to dosegel: »Ko so se začele prve predelave stare hiše, so gospoda Johana izvabili od doma – peljali so ga z raznimi izgovori in pretvezami v Jelovico, v gozdarsko kočjo, tam je preživel poletje – čudno se nam je zdelo otrokom, kako človek sme biti v nedeljo od doma, brez maše – in ko so Johana pripeljali nazaj, pravijo, da je stari, že slaboumni mož, prišedši v svojo hišo, pokleknil, ker je mislil, da je v cerkvi. Ni vedel in ni mogel razumeti, pa bi tudi ne bil nikoli pustil, da so mu hišo tako spremenili, zlasti ne bil nikoli dal denarja za vse to« (Koblar 1976: 20). Koblar izredno slikovito in podrobno opiše novo preurejeno hišo in vrt: »Iz zapuščenega starega vrta z leseno ograjo, ki je poznal še čisto preproste njive in zeljnike in ob robu imel staro sadno drevje, je gradil gospoške sadovnjake z mladim, umetno gojenim drevjem, sredi vilo s kopalnico in vodometom, planinske koticke s hribčki in planinskim cvetjem – in kajpak tudi vrtnarske gredice z vso umetnostjo vrtnarskega znanja, ki ga je kazal nalašč za to priseljeni vrtnar – saj je imel vrtnar v vrtnem kotu tudi svoje domovanje, v tem vrtu je bil tudi majhen zverinjak. Staro hišo, bolj poslovno kot stanovanjsko poslopje – saj je spodaj imela poleg družinske sobe še skladišče in sprejemališče za žeblje, je začel moderno preurejati. Ohranil je njeno zunanost, le restavriral jo je, da je obnovil njeno stransko lice, znotraj pa je vso prezidal in najmoderneje preuredil« (Koblar 1976: 18–19).

»Ob Johanovi smrti leta 1901 je pisar Nóvak priredil razkošno, bogato pogrebno ceremonijo. Iz Ljubljane je dal pripeljati pogrebni voz in livrirane pogrebce. Pogreba so se udeležili mnogi kovači in vsakega med njimi je Nóvak obdaril z veliko voščeno svečo in parom goldinarjev. Prvotno so ga pokopali v navadnem grobu, a leto pozneje je dal Nóvak sezidati veliko grobnico v gotskem slogu. Temelje zanjo je naročil celo iz Pariza. Vanjo so prenesli

Johana in njegovo ženo Katarino, ki je imela prej grob pri župni cerkvi. Vse to se je zgodilo slovesno z novim cerkvenim pogrebom« (Koblar 1976: 20).

Kmalu po Johanovi smrti sta se Nóvak in Marie Ahačič poročila in tako je premoženje Johana Globočnika tudi uradno prešlo v njegove roke. Dejstvo, da je premoženje Globočnikov prešlo na nekoga, ki ni pripadal rodbini in je bil poleg tega tudi »nemškutar«, je po pripovedih Željka Jegliča za rodbino pomenilo veliko tragiko. Globočniki naj bi se namreč strogo držali »starih načel in vrednot«, med katerimi je bilo eno glavnih načelo, da mora premoženje rodbine ostati vedno enotno, v rokah družine. Fužinarsko premoženje je vedno prehajalo na tiste potomce, ki so se usmerili v fužinarsko dejavnost. Tisti Globočniki, ki so se usmerili v druge dejavnosti in poiskali druge poklice, svojega imetja, ki je zajemalo fužinske deleže in drugo premoženje, povezano s predelavo železa, niso prodali drugim fužinarjem, temveč so ga prodali ali podarili pripadnikom družine Globočnikov. Na ta način je premoženje ostajalo enotno v okviru družine. Sogovornik je ob tem še dodal: »Globočniki so bili zelo verni katoliki, a njihova načela so bila skoraj kalvinistična. Pravili so: 'Mi nismo lastniki, ampak le upravitelji za naše potomce.'« Načelo o ohranjanju premoženja znotraj družine je bilo porušeno med boleznijo in po smrti Johana Globočnika, kar je še danes za potomce Globočnikov eden med bolečimi trenutki v družinski zgodovini.

Anton Globočnik se je kot četrti sin Jakoba Globočnika rodil leta 1829. Tako kot njegov starejši brat Johan je postal fužinar in posestnik. S fužinarskimi posli se je začel ukvarjati še mladoleten, saj je že takrat pomagal očetu pri vodenju fužine, ob prejemu dediščine pa se je očetu zavezal, da bo vodenje njegovih poslov tudi nadaljeval. Prvič se je poročil z Marijo Likovič iz Zaloga pri Ljubljani, rojeno 1842. Po pripovedovanju potomcev Globočnikov je bila iz bogate družine, ki je imela v Zalogu pri Ljubljani gostilno. Od staršev je prejela precejšnjo doto, med drugim tudi zelo veliko vina. Dota, ki je vključevala vino, je v tistem času nevesti prinesla velik ugled. Anton je imel z njo le enega otroka, sina Antona, ki se je rodil leta 1866, kajti njegova mati je kmalu po porodu, leta 1867, umrla. Drugič se je Anton Globočnik poročil s Kristino Toman iz Kamne Gorice, rojeno leta 1842. Kristina je prihajala iz ugledne, premožne fužinarske rodbine, ki je bila večinska lastnica fužinskih deležev v Kamni Gorici. Njen stric je bil znan slovenski politik in pesnik dr. Lovro Toman. Z ženo Kristino je imel Anton Globočnik drugega otroka, sina Franca, ki se je rodil leta 1871. Potomci Globočnikov pripovedujejo, da sta si bila Antonova sinova kot prava brata ter da nihče nikoli še pomislil ni, da sta v resnici le polbrata. Anton Globočnik je umrl leta 1886, precej prej kot brata Johan in Leopold. Njegovo fužinarsko podjetje in trgovino je nasledil starejši sin Anton. Mladi Anton Globočnik se je poročil s Karolino Boncelj in imel z njo sedem otrok. Mlajši sin Franc je postal oficir. Poročil se je z Emo Povše, hčerko državnega in deželnega poslanca ter graščaka Franca Saleškega Povšeta, s katero je imel pet otrok.

Najmlajši sin Jakoba Globočnika je bil **Leopold Globočnik**, rojen leta 1833. Sogovornik Željko Jeglič ga opisuje kot najpremožnejšega in najvidnejšega predstavnika Globočnikov – fužinarjev: »Leopold je med Globočniki veljal in še velja za starega patriarha rodu Globočnikov, bil je 'selfmademan' zlate dobe fužinarstva,

novodobni kapitalist in tehnični samouk. Leopold je bil mecen in dobrotnik, a vseeno so se ga, samotneža, vsi nekoliko bali.« Po pripovedovanju sogovornika Željka Jegliča je bil Leopold mecen Zgodovinskega društva za Kranjsko in Maticе Slovenske. Za finančno podporo je 6. maja 1862 od Etbina Coste, predsednika Zgodovinskega društva za Kranjsko, prejel priznanje za prispevek k zgodovini slovenstva in postal častni član zgodovinskega društva. Priznanje sogovornik hrani obešeno na steni v nekdanji Poldetovi, danes Jegličevi hiši. Do ideje za finančno podporo društva je morebiti prišlo v sodelovanju z Leopoldovim bratrancem Antonom Globočnikom,⁴ po poklicu upravnim uradnikom, ki je bil od leta 1961 član Zgodovinskega društva za Kranjsko in je napisal več zgodovinskih študij, med drugim kroniko Železnikov z naslovom *Geschichtlich-statistischer Überblick des Bergortes Eisnern*, izdano leta 1867.

Leopold je po očetu Jakobu podedoval najstarejšo hišo rodbine Globočnik s hišnim imenom »pr' Blažic«, poimenovano po enem od prvih znanih Globočnikov – Blažu Globočniku. Pozneje so hišo imenovali tudi »pr' Poldetu«, po novem lastniku Leopoldu. Danes je to Jegličeva hiša. Hiša je bila postavljena še preden je prišla v last Globočnikov. Prvi stavbni elementi omenjene hiše so bili položeni pred letom 1600, a točen datum izgradnje ni znan. Poldetovo hišo je obdajal velik vrt, gospodarska poslopja, med njimi hlev, ki je bil podaljšan v »magacin« – skladišče za žeblje. V pritličju so bile kuhinja, jedilnica oziroma hiša s pečjo in jedilno mizo, pisarna s pisarniškim pohištvom in stenskim sefom, soba in shramba. V nadstropju je bil salon, imenovan »die gute Stube«, poleg salona spalnica gospodarja in še dve spalnici. Mnogo pohištva je bilo v stilu empira in bidermajerja. To pohištvo je dal Leopold naročiti na Dunaju in so ga, po pripovedih, v Železnike pripeljali na lojtrnih vozovih. Z Dunaja so dali pripeljati tudi angleško stranišče, s čimer naj bi Poldetova hiša postala prva hiša v dolini s to pridobitvijo.

Koblar se te hiše spominja kot »samotne in starinske«, ker je med njegovim otroštvom Leopold v njej bival sam s svojo gospodinjsko pomočnico, gospo Ulrich. Leopoldovo družinsko življenje se je kmalu po poroki z Amalijo Lenček in rojstvu dveh otrok končalo. Sogovornik Željko Jeglič je dogodke opisal z besedami: »Leopold Globočnik je tako kot drugi Globočniki naokoli iskal svojemu stanu primerno ženo. Našel je lepo, mlado Amalijo Lenček z Lavrice, hčerko premožnega gostilničarja. A ta je pozneje z ljubimcem, noseča, pobegnila na Dunaj. Ljubimec je kmalu odšel od nje, Leopold pa ji je do konca življenja pošiljal denar, jo finančno podpiral, sicer bi živela v veliki revščini. Verjetno si jo je želel nazaj, a to ni bilo dopustno in častno.« Potomka Globočnikov, Draga Demšar, je pripove-

dovala, da so se neveste Globočnikov, ki so večinoma izhajale iz premožnejših družin, življenju v Železnikih težko privadile, in Amalija Globočnik naj bi bila ena med njimi. Okoliščine, v katerih so se znašle mlade žene, je Draga Demšar opisala z besedami: »Hudo je bilo, da so ti ljudje imeli denar in so po celi Sloveniji iskali žene, ki bi tudi imele denar. Te radožive žene iz bogatih, veselih gostiln so šle za svojimi možmi v temne, mrzle Železnike na konec sveta. Večen hrup kovanja, možje pa iz postelj od teh žena ob treh ponoči v mraz in temo nadzirat produkcijo.«

Z Amalijo je Leopold imel dva otroka, hči Amalijo, rojeno leta 1866, in sina Jozefa, rojenega 1869. Pripovedi nam ne povedo, ali sta otroka Leopolda Globočnika v svoji mladosti živela v Železnikih, ali ju je mati odpeljala s seboj. Vsekakor pa sta dedovala po očetu in kot odrasla bivala v Železnikih. Hči Amalija se je prvič poročila z Ahačičem, ki je mlad umrl, nato pa z oficirjem Rudolfom Jegličem. Po očetovi smrti je Amalija podedovala »Poldetovo hišo«, ki pa jo je pozneje zapustila Mercedes Globočnik, hčerki svojega bratranca Franca. Tudi mlajši Jozef je dedoval po očetu in postal bogat posestnik v Železnikih. Poročil se je z Nemko Marto Pusch iz bogate družine iz Gradca.

Železnikarski kovači

Kovači in kovačice so v vigenjcih, kakor v Železnikih imenujejo kovačnice, izdelovali žeblje različnih oblik in velikosti. Marija Verbič ugotavlja, da je bilo v prvi polovici 19. stoletja v Železnikih okoli 400 izučeni kovačev in kovačic ter okoli 200 vajencev in otrok, ki so pomagali staršem v delavnicah. Za Železnike značilno nočno kovaško delo so opravljali moški, ženske in otroci, pogosto cele družine skupaj, kar je izrazito zaznamovalo način življenja kovačev, kovačic in njihovih družin (Verbič 1973: 109). Delo v vigenjcih se je pričenjalo med deseto uro zvečer in polnočjo. Kovali so vso noč, vse do 10. ali 11. ure dopoldne. Delali so okoli 10 do 12 ur dnevno. Predpisanega delovnega urnika niso imeli, ker so jih fužinarji plačevali glede na količino izdelanih žebeljev in ne po urah. V vigenjcu je bilo ponavadi več kovaških ognjišč ali ješ, okoli njih so bila razporejena kovaška mesta z nakovali. Za vsakim nakovalom sta vedno kovali dve osebi, največkrat kovaški mojster in njegov pomočnik ali pa kak drug izučen kovač ter pomočnik. Delali so v najrazličnejših kombinacijah: žene z možmi, otroci z očetom ali materjo, mlajši brat s starejšim bratom ali sestro, itd. (*Lai-bacher Zeitung* 1887: 557–558; Levičnik 1861:103; Kyovsky 1953: 85; Verbič 1973: 110).

Žeblje so kovači izdelovali iz železa, ki so ga prejeli od fužinarja – svojega delodajalca. Žebelar je imel dnevno na razpolago 12 funtov železa (6,7 kg), iz česar je moral izdelati 1.000 kosov oziroma osem funtov žebeljev (4,5 kg). S preostalimi štirimi funti železa (2,24 kg) je smel samostojno razpolagati in ga uporabiti za lasten zaslužek. Prodajal ga je ali pa predeloval v žeblje, ki jih je prodajal na domačih sejmih ali na sejmih v bližnji okolici, Kranju in Škofji Loki (Verbič 1973: 109–110). Oddaja izdelkov fužinarjem je navadno potekala vsak dan po končanem delu, obračun pa ob določenih dnevih, ponavadi ob sobotah po koncu delovnega tedna. Pri obračunu zaslužka sta se vedno upoštevala

4 Anton Globočnik pl. Sorodolski (1825–1912) je bil sin fužinarja Jozefa Globočnika. Kot študent prava na Dunaju je leta 1848 aktivno sodeloval v slovenskem narodnem gibanju, pri ustanovitvi društva Slovenija in razpravah na slovanskem kongresu v Pragi. Poleg tega je znan po prizadevanjih za ureditev Postojnske jame v času upravljanja funkcije upravnega uradnika v Postojni. Na njegovo pobudo so v jami napeljali elektriko, uredili poti, zgradili jamsko železnico in s številnimi letaki spodbujali jamski turizem. Je avtor številnih pravnih in zgodovinskih razprav. Od leta 1890 do 1896 je bil poslanec Katoliške narodne stranke v državnem zboru na Dunaju.

število in teža skovanih žebeljev. Večji kot so bili oddani žebliji, boljše so bili plačani. Od prejemka, ki ga je kovač dobil od fužinarja, je moral oddeliti še denar za plačilo svojega kovaškega pomočnika. Prav zato je bilo za kovače najbolj ugodno, da so mu pri delu pomagali družinski člani, saj je tako ves zaslužek ostal doma (Kyovsky 1953: 85). Dogovarjanje za delo med fužinarjem in kovačem je potekalo enkrat letno, navadno v božičnem času, ko je delo počivalo. Dogovor je vključeval, katero vrsto žebeljev bo delavec koval, kakšno bo plačilo po številu in teži, kakšna bo cena železa in oglja. Gašperšič piše, da je bilo ob tem mnogo pogajanja in barantanja, tudi zavajanja v slabe dogovore, če je bil kovač bolj lahkomišeln narave (Gašperšič 1956: 92).

Prizadevanje za izboljšanje razmer v drugi polovici 19. stoletja

V drugi polovici 19. stoletja je postajalo življenje kovačev zaradi krize fužinarstva in nižanja vrednosti kovanih žebeljev vse težje. Plače so se nižale, pomanjkanje se je povečevalo, delavcem je zmanjkovalo sredstev celo za najnujnejše življenjske potrebsčine, predvsem za kakovostno hrano, ki je bila potrebna za nočno fizično delo. Razmere so se najbolj poslabšale v zadnjih dveh desetletjih 19. stoletja, tik pred propadom fužinarstva, ko se je moralo vse več delavcev soočiti z neizogibnim iskanjem zaposlitve na drugih področjih.

Prvi, ki je javno spregovoril o težavnosti življenjskih razmer med delavci v Železnikih, je bil železnikarski učitelj Jožef Levičnik. Leta 1861 je v *Novicah* objavil pismo, naslovljeno na fužinarja Jožefa Globočnika, v katerem je predstavil negativne posledice nočnega dela ter prosil in pozival fužinarje, da bi predstavili začetek delovnega dne na zgodnje jutranje ure. Levičnik je pismo fužinarju Globočniku posredoval v javni obliki, kar kaže na to, da se je avtorju pisma stanje v Železnikih že v 60. letih 19. stoletja zdelo že tako slabo, da je bilo treba podkrepiti težo obravnavane problematike z njeno predstavitvijo širši javnosti. Levičnik je med svojim učiteljskim, cerkvenim in političnim delovanjem v Železnikih opazil, da je nočno delo vzrok številnih težav, nizke storilnosti in šibkega zdravja delavcev. Poudaril je tudi neprimernost nočnega dela otrok, pri katerih to povzroča bolehnost, neprespanost in neučinkovitost pri delu. Odlomek iz pisma pravi: »Da je strašno težavno iz najboljšega spanja vstajati, si lahko vsak sam misli, in kdo se more čuditi, da še starega kovača groza prešine ob glasu, ki ga k delu kliče? Hlapci, ki so dostikrat majhni otroci 8 do 10 let stari, se večidel še ne zbrtajo in tekajo omamljeni ob roci otožnih starišev po nočnem mrzlem mraku v kovačnice (vignice). Ko kovati začnejo so še tako dremotni, da z glavami skoraj čez nakovalno padajo. Verh tega kri rada iz nosa teče takim mladim delavcom. Vzrok tega je med drugim napačni in zopernaravni čas dela« (Levičnik 1861: 103–104).

Podatkov o Globočnikovem odgovoru na pismo nimamo, a delo je ostalo nočno. Naporu nočnega dela pa se je kmalu po objavi omenjenega pisma pridružil še nizek zaslužek, kar je stanje med kovači še poslabšalo. Zaton fužinarstva ni bil več le bojazen, postajal je vse bolj očiten. V časopisih, kot so *Novice*,

Ljubljanski list in *Ljudski glas*, so se v 80. letih 19. stoletja začeli vrstiti opisi slabega stanja v gorenjskih železarskih krajih ter pozivi oblasti, naj pomaga izboljšati stanje. Leta 1885 so tudi železnikarski kovači sestavili pisno prošnjo za izboljšanje položaja, naslovljeno na železnikarske fužinarje. Prošnjo, ki je bila napisana 29. novembra 1885 in jo je podpisalo 15 kovačev in 19 kovačic, so predstavniki kovačev izročili fužinarjem Globočnikom ter poslali časopisu *Ljubljanski list*, ki jo je v celoti objavil 2. decembra 1885 pod naslovom Gibanje žebeljarjev v Železnikih. Originalno pismo danes hrani potomec rodbine Globočnik, Željko Jeglič. V pismu kovači opisujejo slabo stanje in pomanjkanje, v kakršnem živijo. V uvodnem odstavku se dotaknejo celo naziva »kovač«, ki je dobilo zaničljiv prizvok in postalo sinonim »za demoraliziranega, sprijenega, ničvrednega človeka«. Ob tem navajajo, da jih od drugih občanov Železnikov loči »tako rekoč kitajski zid«, kar kaže na to, kako močna je v drugi polovici 19. stoletja postala socialna ločnica med kovači ter drugimi poklici. Tako kot Jožef Levičnik leta 1861 tudi kovači v svojem pismu navajajo kot glavni razlog za tako slabe razmere nočno delo, ki je prenaporno in neprimerno predvsem za ženske. Te se ob težavnem delu ne morejo zadosti posvečati družini. Ob tem omenjajo, da je bil v državnem zboru sprejet zakon, ki prepoveduje nočno žensko delo. Opisujejo tudi slabe pogoje za dnevni počitek, ki traja le štiri do pet ur dnevno, kar je znatno premalo za normalno delovanje človeškega telesa. Kot drugi razlog za slabo stanje kovači navajajo preveliko prostost, ki jo uživajo železnikarski delavci. Delavci v Železnikih namreč niso imeli določenega obveznega delovnega časa, plačani niso bili po številu delovnih ur, temveč po količini izdelanih žebeljev. Zaradi tovrstne »prostosti« si mnogi kovači niso znali pravilno razporejati delovnega časa. Veliko preveč dni so si jemali prostih za razna praznovanja, izgubljeni čas in zaslužek pa so morali pozneje nadomestiti s podaljšanim delavnikom, ki je trajal do 14 ur ali še dlje, kar je v naslednjih dneh povzročalo izčrpanost in premajhno storilnost. Pismo kovači končajo z dvema prošnjama – s prošnjo po popolni ukinitvi nočnega dela in uvedbi delovnega reda pri kovanju.

Tudi na podlagi te prošnje se delovni čas ni spremenil, za kar obstaja več razlogov. Mnogi kovači predlogov za drugačen delavnik niso upoštevali in niso bili pripravljeni spremeniti delovnega časa, ker so bili navajeni na nočno delo in si drugačnega delovnega časa niso mogli zamišljati. Koblar o tem problemu zapiše: »Čudni, prav nenavadni delovni čas, po vseh mislih in skušnjah zdravju škodljiv, se je vendar tako utrdil, da je bila nemogoča vsaka sprememba. Kovač je moral delati ponoči, če bi podnevi koval bi svojih drugih opravkov ne mogel spolniti – treba pa je bilo pripraviti tudi drva in druge stvari – in za to si je pritrgal popoldanski počitek« (Koblar 1976: 27). Tudi fužinarji niso bili zainteresirani za spremembe, saj so bile vsake spremembe v tem kriznem obdobju lahko nevarne za obstoj njihovega kapitala. Sogovornik Željko Jeglič je v zvezi s tem omenil: »Globočniki so bili konservativni. Kdor ima denar, je ponavadi konservativen. Globočnikom so se kovači veliko pritoževali, a spremembe so Globočniki težko sprejeli, saj so vse težnje po spremembah ogrožale njihovo premoženje.« A Globočniki niso bili brez poslušaja za težave delavcev. Leta 1886 so za svoje delavce

avedli bolniško blagajno – denarni sklad, iz katerega so bili delavci plačani v primeru izostanka od dela zaradi bolezni.

Denarni sklad za obolele delavce je ustanovil Leopold Globočnik marca leta 1886, poimenoval ga je Delavska bolniška blagajna. Originalni dokument hrani danes potomec Globočnikov, Željko Jeglič. Delavce je ščitil in podpiral v primeru bolezni in nezgod, zaradi katerih delavec ni mogel priti na delo. Prispevke so morali plačevati vsi delavci, moški in ženske, zaposleni pri Leopoldu Globočniku. Če je delavec zbolel, je moral o svoji bolezni sporočiti gospodarju, ki je nato k njemu napotil zdravnika. Zdravnik in zdravila so bila za delavca, ki je plačeval prispevke, brezplačna. Med boleznijo je mojster prejemal 20, hlapec pa 10 krajcarjev denarne podpore dnevno. Če delavec v 12 tednih ni ozdravel in se vrnil na delo, je podpora prenehala. Omenjeni znesek je bil polovica siceršnjega dnevnega mojstrovega zaslužka, ki je konec 19. stoletja znašal 40–50 krajcarjev.

Preusmerjanje od kovanja in dela na fužini v druge dejavnosti

Konec 19. stoletja je železarstvo nudilo vse manj delovnih mest, kovači, fužinski delavci in delavci drugih poklicev, povezanih z železarstvom, so se morali soočiti z iskanjem nove zaposlitve. Po letu 1902, ko je plavž zadnjič zagorel, je poklic kovača obdržalo le še šest obrtnikov, ki so izdelovali kovaške proizvode za potrebe kmetijstva, gozdarstva in gospodinjstev. Kot ugotavlja Niko Žumer v svojem članku o obrti v Selški dolini po propadu železarstva, so se mnogi delavci preusmerili na delo v raznih obrtnih delavnicah. Postali so vajenci in pozneje lahko tudi samostojni obrtniki (Žumer 1973: 169–170). France Koblar omenja, da je bilo že konec 19. stoletja v Železnikih nekaj usnarjev, mesarjev, irharjev, gostilničarjev in trgovcev, ki se jim je uspelo od delavca dvigniti do obrtnika ali celo trgovca (Koblar 1976: 13–15). Nekatere ženske so že v 80. letih opuščale kovaštvo in se začele ukvarjati s čipkarstvom. Od takrat je klekljanje iz leta v leto postajalo bolj priljubljeno, izdelane čipke pa kakovostnejše. Sogovorniki Nika Žumerja so pripovedovali, da so v začetku 20. stoletja klekljale skoraj vse železnikarske žene in dekleta, pa tudi nekaj deset moških (Žumer 1973: 176). Nekatere delavce je konec stoletja vzel na delo Johan Globočnik, in sicer v tovarno za izdelavo žice in žičnikov v Ljubljani. Mnogi so se sami odpravili iskat zaposlitev v druge kraje, v Kropo, na Jesenice ali v Ljubljano, nekateri tudi dlje v Bosno, Trst ali na Reko, v začetku 20. stoletja pa se je precej ljudi podalo celo v Ameriko (Dolenc 2002: 29).

Zaključek

Ob zaključku naj omenim, da se je med raziskavo pokazalo, da je bila fužinarska družbena plast na Slovenskem v etnologiji in zgodovini malo obravnavana, medtem ko o kovačih v fužinarskih krajih najdemo dokaj obsežno literaturo. Raziskovalci, kot so Gašperšič, Kyovsky in Mohorič, ki so se v 50. in 60. letih 20. stoletja posvečali zgodovini fužinarstva v Železnikih 19. stoletja, Globočnike, kljub temu da so kot večinski lastniki fužin igrali pomembno vlogo v gospodarski zgodovini kraja, omenijo le

z enim stavkom, v katerem povedo, da so Globočniki pokupili večino fužinskih deležev. Po drugi strani so njihovi članki izrpen vir informacij o načinu življenja kovačev, razmerah pri delu in njihovem družbenem položaju. Tovrstna situacija je posledica povojne politične ideologije, ki je zgodnjeindustrijske podjetnike, kakršni so bili Globočniki, označila kot kapitalistične izkoriščevalce, delavce pa kot trpeče žrtve. Odgovor na vprašanje, zakaj raziskovalci načina življenja železnikarskega delavstva niso vključili v obravnavo fužinarjev, lahko najdemo tudi v Gašperšičevem razumevanju ljudske kulture v Železnikih, ki naj bi po njegovih besedah nastajala med večinskimi kovači, v vigenjcih, na njihovih domovih, na njihovih praznovanjih. Raziskovalci ljudske kulture Železnikov so se torej raje lotevali tiste »prave« železnikarske kulture železnikarskih kovačev. Sama sem v tem prispevku z vzporednim prikazom tako fužinarjev kot kovačev, tako delodajalcev kot delojemalcev, želela vsaj nekoliko zapolniti to vrzel v raziskavah Železnikov.

Viri in literatura:

- BLAZNIK, Pavle: *Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803)*. Škofja Loka: Muzejsko društvo, 1973.
- DEMŠAR, Vincencij: Drobtinice iz zgodovine Železnikov v drugi polovici 19. stoletja. V: France Planina (ur.), *Selška dolina v preteklosti in sedanosti*. Železniki: Muzejsko društvo v Škofji Loki – Pododbor Železniki, 1973, 115–119.
- DOLENC, Jože in dr.: *Doba železarstva v Železnikih*. Železniki: DECOP, 2002.
- GAŠPERŠIČ, Jože: *Vigenjc. Vodnik po zgodovinskih žebljarskih kovačnicah v Kamni gorici, Kolnici, Kropi in Železnikih*. Ljubljana: Tehniški muzej Slovenije, 1956.
- GAŠPERŠIČ, Jože: Novo železarjenje v fužinah pod Jelovico v XIX. stoletju in njegov konec. *Kronika* let. 9/1, 1963, 12–22.
- GLOBOČNIK, Anton: *Železniki: rudarski in fužinarski kraj: zgodovinsko-statistični oris v registrah*. Dražgoše: Pan, 1999.
- KOBLAR, France: Nekaj o društveno prosvetnem delu v prejšnjih časih. V: France Planina (ur.), *Selška dolina v preteklosti in sedanosti*. Železniki: Muzejsko društvo v Škofji Loki – Pododbor Železniki, 1973, 348–358.
- KOBLAR, France: *Moj obračun*. Ljubljana: Slovenska matica, 1976.
- KYOVSKÝ, Rudi: Socialne razmere našega delavstva v Kropi, Kamni gorici in Železnikih proti koncu XIX. stoletja. *Kronika* let. 1/2, 1953, 81–89.
- LEVIČNIK, Jožef: Odperto pismo prečastitemu gospodu Jožefu Globočniku, fužinarju v Železnikih. *Novice* 13, 1861, 103–104.
- LEVIČNIK, Jožef: Iz Železnikov. *Novice* 5, 1881, 39.
- LEVIČNIK, Jožef: Iz Železnikov. *Novice* 33, 1881, 266.
- LEVIČNIK, Jožef: Iz Železnikov. *Novice* 34, 1881, 274.
- LEVIČNIK, Jožef: Iz Železnikov. *Novice* 41, 1881, 331.
- MOHORIČ, Ivan: Zgodovina plavža v Železnikih. *Kronika* 2/2, 1954, 95–100.
- MOHORIČ, Ivan: *Dva tisoč let železarstva na Gorenjskem*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1969.
- MÜLLNER, Alfons: *Geschichte des Eisens in Krain, Görz und Istrien von der Urzeit bis zum Anfange des XIX. Jahrhunderts*.

Dunaj in Leipzig: Halm in Glodmann, 1909.

NAGLIČ, Miha: Po ljudeh gor, po ljudeh dol. Terenski ogledi za Gorenjski biografski leksikon. Globočniki, železnikarski Buddenbrookovi. *Gorenjski glas* 53/54, 2000, 8.

NAGLIČ, Miha: Po ljudeh gor, po ljudeh dol. Terenski ogledi za Gorenjski biografski leksikon. Rodovnik Globočnikov. *Gorenjski glas* 53/56, 2000, 18.

NAGLIČ, Miha: Po ljudeh gor, po ljudeh dol. Terenski ogledi za Gorenjski biografski leksikon. Johan, najmogočnejši Globočnik. *Gorenjski glas* 53/60, 2000, 18.

N. N.: Železninska obrtnija na Gorenjskem. *Ljudski glas* 13, 1882, 90–91.

N. N.: Za žebeljarske trpine. *Ljudski glas* 9, 1883, 34.

N. N.: Naši žebjarji. *Ljubljanski list* 103, 1885, 1–2.

N. N.: Iz Železnikov. *Ljubljanski list* 111, 1885, 2–3.

N. N.: Iz Železnikov. Gibanje žebjarjov v Železnikih. *Ljubljanski list* 276, 1885, 2.

N. N.: Die Nägelfabrication zu Eisern. *Laibacher Zeitung* 67, 1887, 557–558.

PAVŠIČ, Tjaša: Etnološki pogled na fužinarsko rodbino Globočnik ter delavce, zaposlene v fužinarstvu, v Železnikih v 19. stole-

tju, 1. del. *Železne niti* 3, 2006, 99–145.

POJE, Veronika: *Družina Globočnik iz doline čipk in železarstva*. Neobjavljena raziskovalna naloga. Ljubljana: Srednja šola za gostinstvo in turizem v Ljubljani, 1993.

VERBIČ, Marija: Železarstvo in žebjarstvo v Železnikih v prvi polovici 19. stoletja. V: France Planina (ur.), *Selška dolina v preteklosti in sedanosti*. Železniki: Muzejsko društvo v Škofji Loki – Pododbor Železniki, 1973, 101–114.

ŽUMER, Lojze: Prispevek h gospodarski zgodovini doline. V: France Planina (ur.), *Selška dolina v preteklosti in sedanosti*. Železniki: Muzejsko društvo v Škofji Loki – Pododbor Železniki, 1973, 120–167.

ŽUMER, Niko: Obrt in obrtna podjetja po prenehanju železarstva. V: France Planina (ur.), *Selška dolina v preteklosti in sedanosti*. Železniki: Muzejsko društvo v Škofji Loki – Pododbor Železniki, 1973, 168–186.

Datum prejema članka v uredništvo: 6. 9. 2007.

Strokovni članek / 1.04

Ambrož Kvartič

IDENTITETE SPODNJE SAVINJSKE DOLINE

Izvleček

Spodnja Savinjska dolina kaže številne elemente kolektivne identitete, zaradi katerih jo lahko obravnavamo kot samostojno entiteto. Ti so bodisi materialni: pomembni kraji (Šempeterska nekropola), osebnosti (slikar Rudi Španzel), industrijski obrati (Prebold), flora in favna doline (hmelj) itd. bodisi nematerialni (npr. značajske poteze prebivalcev), ki pa so močno povezani z materialnimi. Pri tvorbi in širjenju teh elementov kot identitet igra vidno vlogo tudi javno izobraževanje in prosveta.

Najmočnejša identifikacijska točka prebivalcev Spodnje Savinjske doline je industrijska rastlina hmelj, ki ji pravijo tudi »zeleno zlato«. Hmeljarstvo je gospodarska panoga, ki je v preteklosti Spodnjo Savinjsko dolino dvignila na visoko ekonomsko raven. Njegovo močno simbolno vrednost za te kraje lahko prepoznamo v številnih aplikacijah hmelja v neagrarnem kontekstu (turizmu, športu, kulturi ...).

Abstract

Since Lower Savinja Valley exhibits numerous elements of collective identification it can be studied as an independent entity. These elements are either of material nature, for instance significant places such as the Necropolis of Šempeter, personalities (painter Rudi Španzel), industry (Prebold Textile Factory), local flora and fauna (hops), or non-material, for instance character traits of local inhabitants; the latter are strongly connected with the former. Public education and cul-

ture significantly contribute to the creation and propagation of these elements.

The strongest element of identification in Lower Savinja Valley is the hop vine, an industrial plant also known as the »green gold«. It was largely due to the hop-growing industry that the general standard of living rose significantly. The symbolic value of hops can be recognized in many applications outside their agrarian context, for instance in tourism, sports, culture, and so on.

Uvod

V tednu med 2. in 6. oktobrom 2006 sem se v Šmartnem ob Paki udeležil terenske raziskovalne delavnice. Terensko delo je zajemalo območje šestih občin Spodnje Savinjske doline (Žalec, Polzelo, Braslovče, Tabor, Vransko in Prebold), ki so se znotraj projekta za razvoj podeželja na pobudo občine Žalec odločile ustanoviti muzej hmeljarstva in pivovarstva Slovenije. Za pripravo začetne dokumentacije je bil izbran Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, konkretno dr. Jože Hudales, ki je v ekipo za raziskovalno delo, poleg še nekaterih strokovnjakov (z oddelka in od zunaj) angažiral tudi študente. Zaradi temeljne zamisli o imenovanem muzeju – sledil naj bi namreč v svetu že zelo uveljavljenemu konceptu eko-muzeja – smo si študentje med seboj razdelili področja oziroma teme (npr.: hmeljarska stavbna dediščina, raziskava histo-